

Igaunijas mežrūpniecības problēmas. Nozare piedzīvo lejupslīdi.

Avots: Latvijas Meža īpašnieku un apsaimniekotāju konfederācija

Līdzīgi kā Latvijā arī Igaunijas kokrūpniecības nozarē situācija ir sarežģīta, jau vairākus ceturkšņus pēc kārtas vērojama būtiska lejupslīde. Banku procentu likmju pieaugums ir spēcīgi kavējis būvniecības aktivitātes, izejvielu cenas ir augstas, konkurētspēja eksporta tirgos ir samazinājusies.* Igaunijas Privāto mežu apvienība (EPFU) ir sniegusi pārskatu par situāciju koksnes tirgū.

Aplūkojot meža nozares kopējo ainu, neesot daudz labu ziņu – tā uzsver EPFU pārstāvji. Ne tikai kokrūpniecība, bet citi meža nozares sektori Igaunijā piedzīvo lejupslīdi. Tas ir noticis dažādu globālu faktoru ietekmē. Notiek vispārējā ekonomikas atdzišana, turpinās Krievijas iebrukums Ukrainā, vērojama t.s.klāsteru krīzes ietekme. Nelabvēlīga ietekme ir arī Igaunijas valdības neveiksmīgajiem lēmumiem attiecībā uz meža nozari kopumā un tas šobrīd pasliktina situāciju. EPFU uzskata, ka Igaunijas valdība ir “ darījusi visu “, lai neviens nevēlētos šeit (Igaunijā) ieguldīt un veidot jaunas koksnes pārstrādes rūpnīcas. Tāpēc situācija ir sarežģīta, tirgus aktivitāte ir zema. Šie faktori ir jūtami samazinājuši vietējās kokrūpniecības konkurētspēju. Situācija Igaunijas kokrūpniecībā ar katru mēnesi ir kļuvusi tikai sarežģītāka. Ekonomikas lejupslīde un būvniecības tirgus sarukums atspoguļojas arī apaļkoksnes tirgū. Gan skujkoku, gan lapu koksnes baļķu un sīkbaļķu cenas trešajā ceturksnī ir acīmredzami samazinājušās. Tajā pašā laikā papīrmalkas sortimenti ir kļuvuši dārgāki. Skujkoku papīrmalkas cenas ir ievērojami pieaugušas. Tomēr jāuzsver, ka salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, cenas dažiem sortimentiem ir samazinājušās. Piemēram, priedes apaļkoksne gada laikā kļuvusi lētāka gandrīz par trešdaļu, bet egles apaļkoksne - gandrīz par piektdaļu.

Tāpat kā skujkoksnes baļķi, privātīpašnieku mežos arī lapu koksnes lielāka caurmēra sortimenti pēdējā ceturkšņa laikā ir kļuvuši lētāki. Salīdzinot ar otro ceturksni, atšķirīga iezīme ir bērza apaļkoksnes cenu ievērojamais kritums. Atšķirībā no iepriekšējā ceturkšņa Igaunijas valsts

mežos pārdoto skujkoksnes baļķu cenas pieauga visiem sortimentiem, turklāt, priedes apaļkoksne salīdzinājumā ar egles apaļkoksni kļuva dārgāka. Jāatzīmē, ka Igaunijā iepriekšējā ceturkšņa laikā cenas ir samazinājušās lielākajai daļai valsts mežā realizēto lapu koksnes baļķu.

Vērojams pieprasījums pēc enerģētiskās koksnes. Tās cena pieaug

Kurināmās malkas cena trešajā ceturksnī pieauga un septembrī sasniedza 48,87 eiro/m³. Mājsaimniecībām Igaunijā iepriekš minētajai cenai tiek pieskaitīts PVN 20% apmērā. Tādējādi cena sasniedz 58,64 eiro/m³. Ceturkšņa laikā malkas cena ir pieaugusi par 7,8 %. Tomēr, salīdzinot ar situāciju pirms gada, malkas cena šobrīd ir ļoti strauji samazinājusies.

Naftas cena 2023. gada trešajā ceturksnī pieauga par 12,5 %. Vienlaikus dolāra kurss attiecībā pret eiro nostiprinājās par 0,1%. Kurināmā malka kļuva dārgāka par 2,7%. Pateicoties ievērojamajam naftas cenas kāpumam un nedaudz nostiprinoties dolāra kursam, koksnes konkurētspēja salīdzinājumā ar naftu, tomēr, ir ievērojami palielinājusies. Dabaszāģes cena 3. ceturksnī turpināja samazināties, bet tagad, tuvojoties ziemei, tā sāka pieaugt. Jāatzīmē gan, ka salīdzinājumā ar pagājušo gadu tās cena Igaunijā ir kļuvusi gandrīz četras reizes lētāka. Gāzes cenai ir ļoti liela ietekme arī uz Eiropas enerģijas tirgu un līdz ar to arī uz enerģētiskās koksnes pieprasījumu. Te jāpiemin tāds rādītājs kā vidējā CO₂ cena. Tā trešajā ceturksnī bija 83,94 EUR/t, kas nozīmē 2% samazinājumu salīdzinājumā ar otrā ceturkšņa vidējo cenu un 5,8% pieaugumu salīdzinājumā ar 2022. gada trešā ceturkšņa vidējo cenu. CO₂ cena ietekmē fosilā kurināmā izmantošanu un tādējādi arī enerģētiskās koksnes cenas konkurētspēju.

Igaunijas kokrūpniecības uzņēmēji ir satraukti par nākotni

Igaunijas meža nozarē kopumā uzskata, ka kokapstrādes nozares nākotne ir drūma. Saskaņā ar advokātu biroja KPMG Law datiem šā gada otrajā ceturksnī Igaunijas lielāko kokrūpniecības uzņēmumu apgrozījums

samazinājās par 30-40 %. Vislielākās bažas kokrūpniecībā rada izejvielu pieejamība un cena. Valsts politika ir vērsta mežizstrādes apjomu samazināšanas virzienā. Vērojama kritiska attieksme pret koksnes ieguvi kopumā.

Šobrīd Igaunijā eksperti nesaskata situācijas ātru uzlabošanos. Uzņēmēji uzskata, ka, tā kā Igaunijas kokrūpniecība galvenokārt ir orientēta uz eksportu, ir jāvērtē kāda situācija ir Igaunijas koksnes ārzemju tirgos. Īpaši jāpievērš uzmanība būvniecības aktivitātēm attiecīgajās valstīs. Somijā, Zviedrijā, Norvēģijā un Dānijā jaunu būvatļauju izsniegšana ir samazinājusies par 30 līdz 50 procentiem. Igaunju uzņēmēji netic, ka līdz 2025. gadam kaut kas mainīsies uz labo pusi.

Saskaņā ar Swedbank būvmateriālu tirgus sektora datiem būvniecības apjomi otrajā ceturksnī, salīdzinot ar 2022. gada otro ceturksni, samazinājās par 16%. Swedbank lēš, ka līdz gada beigām kritums būs 12% salīdzinājumā ar pagājušo gadu. Zviedrijā jaunu ēku būvniecība šogad ir uzsākta par 57 % mazāk nekā pērn. Somijā jau ir bankrotējuši 220 uzņēmumi. Tas saskaņā ar statistikas datiem ir lielākais bankrotējušo uzņēmumu skaits pēdējo 26 gadu laikā. Arī Igaunijas uzņēmēji nav izvairījušies no bankrota. Oktobra vidū Harju apgabaltiesa pasludināja Kaper Moduls OÜ (uzņēmums pārdeva moduļu mājas Zviedrijas tirgum), bankrotu.

Saskaņā ar Swedbank datiem koksnes un būvmateriālu tirgus lejupslīde Igaunijā un Somijā jaunajā gadā varētu apstāties. Tomēr nav gaidāma tā izaugsme - drīzāk būs neliela stagnācija. Domājot par 2024. gadu, Igaunijas uzņēmējiem būtu jāpievērš uzmanība tam, kāds bijis viņu ziemeļu kaimiņvalsts koksnes imports nesenā pagātnē. Lielākā daļa Somijā importētās koksnes, t. i., 54 %, bija papīrmalka, 29 % šķelda un tikai 3 % zāģbaļķu. Tā kā 2022. gada jūlijā sankciju dēļ apaļkoksnes un šķeldas imports no Krievijas uz Somiju tika apturēts, Krievijas īpatsvars būtiski samazinājās. Igaunijas piegādes Somijas koksnes importā palielinājās līdz 23%, taču tas nenozīmēja no Igaunijas importētās koksnes apjoma pieaugumu - tas samazinājās par 10% , līdz 1,3 milj. m³. Nenoteiktība šajā laikā neļauj prognozēt būvniecības apjomu atjaunošanos svarīgos eksporta tirgos.

Kā uzskata Igaunijas lieluzņēmēji, valsts ar saviem noteikumiem ir atbīdījusi Igaunijas kokrūpniecības sektoru no starptautiskās konkurences. Faktiski nav skaidras izpratnes par to, kā un kur iet tālāk. Igaunijas Kokrūpniecība un mežsaimniecība varētu būt valsts ekonomikas flagmanis un lielākais t.s. “Zaļās revolūcijas” uzvarētājs, bet diemžēl Igaunijā kokrūpniecības nozare ir kļuvusi par lielāko zaudētāju. Labs piemērs esot ziemeļu kaimiņi, kur kokrūpniecības nozares pārstāvji (un visa Somijas meža nozare kopumā) uzskata, ka pašreizējā Somijas valdība īpaši ņem vērā mežsaimniecības un kokrūpniecības vajadzības. Tas attiecoties gan uz vietējās politiskās vides veidošanu, sabiedrības viedokli un nozares interešu aizstāvību Eiropā. Tāds ir igauņu uzņēmēju viedoklis par situāciju nozarē.

**Igaunijas Privāto mežu apvienība kā organizācija tika izveidota 1992. gadā. Tās dibinātāji bija aktīvākie meža īpašnieki. EPFU ir vietējo meža īpašnieku apvienību jumta organizācija un tās biedri ir 20 vietējās apvienības. Tās pārstāv īpašniekus, kas apsaimnieko aptuveni trešdaļu no Igaunijas privātajiem mežiem. EPFU pārstāv privāto meža īpašnieku intereses, aktīvi piedalās meža politikā un likumdošanas procesā un nodrošina, ka tiek ņemtas vērā privāto meža īpašnieku vajadzības un tiesības.*